

BEWAAR HET PAND

UITGAVE TOT BEVORDERING VAN DE HANDHAVING DER OUDE GEREFORMEERDE BEGINSELEN

Meditatie

Ook van mij gezien!

En ten laatste van allen is Hij ook van mij, als van een ontijdiggeborene, gezien

1 Corinthe 15:8

In diepe verwondering en tere ootmoed schrijft de apostel Paulus deze woorden aan de gemeente van Corinthe. Hij heeft vernomen, dat er in die gemeente sommigen waren, die beweerden dat er geen opstanding der doden was (vers 12). Waarschijnlijk was dat onder invloed van het Griekse denken van die tijd. Voor de Grieken, met hun minachting voor het lichamelijke, was die gedachte van een lichamelijke opstanding uit de dood het toppunt van dwaasheid. Duidelijk blijkt dat in Handelingen 17. Zodra Paulus daar op de Areopagus spreekt over de opstanding van Christus, beginnen de Grieken te spotten (Hand. 17:32).

Nu zullen ze misschien in de gemeente van Corinthe er wel niet mee gespot hebben, maar op zijn minst waren er toch in de gemeente, die ten aanzien van de opstanding der doden een weifelende houding aannamen. En die wil de apostel meteen wegnemen. Immers, met de opstanding der doden staat of valt alles. Indien er geen opstanding der doden is, zo is Christus ook niet opgewekt. En indien Christus niet is opgewekt, zo is dan onze prediking ijdel, en ijdel is ook uw geloof. En zo worden wij ook bevonden valse getuigen Gods; want wij hebben van God getuigd, dat Hij Christus opgewekt heeft, Dien Hij niet heeft opgewekt, zo namelijk de doden niet opgewekt worden. Want indien de doden niet opgewekt worden, zo is Christus ook niet opgewekt. Zo betoogt de apostel, vol heilig vuur, in het vervolg

van ons hoofdstuk. Indien wij alleenlijk in dit leven op Christus zijn hopen, zo zijn wij de ellendigste van alle mensen!

Maar nu, Christus is opgewekt uit de doden, en is de Eersteling geworden dergenen, die ontslapen zijn.

Christus is opgewekt. En de bewijzen van Zijn opstanding zijn voorhanden. In de mond van twee of drie getuigen zal alle woord bestaan! En er zijn meer dan twee of drie getuigen, die de opgestane Christus met eigen ogen hebben gezien. Aan wie de Levensvorst Zich na Zijn opstanding heeft geopenbaard. En dan somt de apostel een aantal verschijningen van de Opgestane op. Hij is van Cefas gezien, daarna van de twaalfen. Daarna is Hij gezien van meer dan vijfhonderd broeders op eenmaal, daarna van Jacobus, daarna van al de apostelen. En ja, er is er nog één! Ten laatste van allen is hij ook van mij, als van een ontijdig geborene, gezien. Ten laatste van allen. Maar toch: ook van mij gezien!

Het is ons meteen duidelijk, nietwaar, dat de apostel hier doelt op wat er gebeurde op de weg naar Damascus. Hij, Saulus van Tarsen, was 'blazende dreiging en moord tegen de discipelen van Christus, op weg naar Damascus, om ook daar degenen, die "van die weg waren" gebonden naar Jeruzalem te voeren. En dan nog wel: menende Gode een dienst te doen! Maar toen is hij stilgehouden op die heilloze weg. Een licht omscheen hem, en een stem sprak tot hem: "Saul, Saul, wat vervolgt gij Mij; het is u hard, de verzenen tegen de prikkels te slaan!" Aan dat ogenblik denkt Paulus terug. Want toen verscheen hem de Heere der heerlijkheid, de Heere der opstanding in een verblindend licht, met een hemel-

se stem, in goddelijke majesteit, met een almachtige kracht. En de Levende Paaskoning werd hem te sterk en heeft hem overmocht. Zijn hart werd geopend, zijn wil werd overgebogen, en met de vraag "Heere, wat wilt Gij, dat ik doen zal?" werd een nieuwe mens geboren, werd een Saulus veranderd in een Paulus, wedergeboren, niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad, door het eeuwig-blijvend woord van God, Die machtig is van raad en groot van daad, Die Zich ontfermt over wie Hij wil, en Die roept naar Zijn vrijmachtig welbehagen.

Ten laatste van allen ook van mij gezien! O, het is voor Paulus zo'n ondoordringelijk wonder! Ook van mij gezien. Als van een ontijdig geborene! Zo voegt hij eraan toe. Wat bedoelt hij hiermee? Hij zegt het zelf in het volgende vers: "want ik ben de minste der apostelen, die niet waardig ben een apostel genaamd te worden, daarom dat ik de gemeente Gods vervolgd heb". Een ontijdig geborene! Een misgeboorte, waarbij eigenlijk aan het geven van een naam nog niet eens gedacht wordt. En nu toch een naam, en dan nog wel de naam van een apostel! O nee: hij is dat niet waardig, helemaal onwaardig! Maar door de genade Gods is hij, die hij is!

Ook van mij gezien! Ten laatste van allen ook van mij gezien?

Wij hebben het Paasfeest weer gevierd. Mogen wij het de apostel nu in ootmoedige verwondering nazeggen: ook van mij gezien? Nee, niet met het lichamenlijk oog. Maar met het oog des geloofs! Of anders: hebben wij de opstandingskracht van de levende Christus in ons leven persoonlijk ervaren? Van nature liggen wij midden in de dood, zijn we aan de dood onderworpen. Gescheiden van Gods gunst, liggend onder Gods verdiende toorn. En we beseffen het niet eens, en daarom is het ons niet tot schuld en tot nood. En dan kunnen we het in die dood maar al te goed uithouden. De

schuld drukt niet en de zonde benauwt niet. De dood maakt ongevoelig. Maar wanneer de opgestane Levensvorst Zijn opstandingsleven door Zijn Woord en Geest in ons gaat bedienen, dan wordt het anders. Radicaal anders! Leefde ik tot nog toe almaar van God af, nu wordt mijn leven op God gericht. Koesterde ik tot nog toe de zonde, nu wordt ze mij tot schuld en daarom tot een last. En de vraag van mijn hart wordt: "Heere, wat wilt Gij, dat ik doen zal?"

De meditatie wordt te lang, en daarom ga ik afsluiten. Laten we zelf biddend verder mediteren. Aan de voeten van Hem, Die dood geweest is, maar nu leeft, en Die het volk, dat Hij ontzondigd heeft, in eeuwigheid beveiligd!

Ds. M. Vlietstra.

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkerk.
Verschijnt eens in de veertien dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. P. den Butter, Ds. A. van Heteren en Ds. D. Slagboom.

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Copie voor het volgende nummer van "Bewaar het Pand" zenden naar: Ds. A. van Heteren, Voordijk 247, 2992 AL Barendrecht, telefoon 0180-613069.

ADMINISTRATIE:

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 0172-474202, postrek. 70.43.50 t.n.v. de administrateur van "Bewaar het Pand" te Alphen a/d Rijn.
Abonnementsprijs f 10,- per jaar.
Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar.
Advertenties f 0,60 per mm met een kolombreedte van 6 cm.
Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van iedereen die niet op de gebruikelijke manier kan lezen uitgegeven op geluidscassette en/of in braille, groot-letter of via de Electronische Postbus. Informatie en opgave: CBB, Christelijk Bibliotheek voor Blinden en Slechtienden, Postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

Van de administratie

In de afgelopen 14 dagen ontvingen we aan giften f 695,- en konden 3 nieuwe abonnees worden ingeboekt. Van de commissie Winterlezingen Urk ontvingen we een gift van f 1.000,- voor de school in Dundas.

Voor dit alles, mede namens het bestuur van de school onze hartelijke dank.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn. Telefoon: 0172-474202. Postbank: 704350.

Van de redactie

Inhoud

Ds. D. Slagboom schrijft in dit nummer verder over het lied van Debora. U treft het vijfde artikel aan van wijlen Ds. W.F. Laman. Zelf besluiten we de serie over kinderen met een verstande-

lijke handicap. Ds. H. Polinder van Genemuiden schrijft opnieuw over de zekerheid van het geloof bij de Erskines.

Ontmoetingsdag Bewaar het Pand

In de volgende aflevering van ons blad hopen wij te publiceren wat uitgesproken werd op de ontmoetingsdag.

Goede Vrijdag en Pasen

Deze dagen liggen weer achter ons. De apostel Paulus had de opgestane Levensvorst gezien. Hij had dit niet verdiend. Hij had het verdiend weggevaagd te worden door Gods toorn. Hij was immers Jeruzalem uitgegaan blazende dreiging en moord. Maar de Heere heeft naar hem omgezien, heeft hem staande gehouden. Door het ondervinden van de opstandingskracht van Christus was het zijn levensvraag geworden: "Heere, wat wilt gij dat ik doen zal?" Is het ook uw vraag al geworden?

AvH.

Practica (5)

Het is al weer een poosje geleden, dat ik met u sprak over het leven des gebeds.

Wanneer u zich nog herinneren kunt beantwoordde ik in het verleden een vraag nl. Mogen wij vragen of de Heere Jezus onze persoonlijke Borg en Zaligmaker zij.

Ter beantwoording gaf ik een stukje praktijk uit het leven van een mijner in de Heere ontslapen vrienden. Hij kreeg de begeerde zaak, doch kort voor zijn dood, zodat hij van het verkregen geen verkeerd gebruik kon maken.

Dit heeft weer een vraag uitgelokt en wel deze: "Is het dan beter maar niet een welverzekerd vertrouwen te vragen, als wij daar toch verkeerd gebruik van maken?"

Met een wedervraag zou ik deze vraag willen beantwoorden en wel deze: wat is het eigenschappelijke van de liefde? Is het niet zo dat men het liefde-vowerp almeer begeert te kennen, opdat dit leiden mag tot een-woording!

Bij deze functionering der liefde, behoort het bezittelijke voornaamwoord "mijn".

Zo, maar dan geestelijk, laat de Heilige Geest de liefde van God, verdiend door Christus, tot God en Zijn Christus werkzaam zijn in het hart, waarin Hij intrek nam.

Zie dit bij Job, als de Heere in de nacht

der beproeving Zijn licht laat schijnen. Job kan de reflex van dat Godswerk niet binnen houden. Hij zegt tot zijn vrienden: "...hoort, mijn Losser leeft!" Bij de Magdaleense in Jozefs hof is het niet anders: "Rabbouni!" d.i. mijn Meester.

En wanneer Thomas uit zijn banden verlost wordt door zijn Zichzelf-openbarende-meester, dan kan het mijnend geloof niet zwijgen en hij jubelt: "mijn Heere en mijn God!"

Als het de tot God bekeerde Jood Isaac da Costa vergund wordt in de lijdende Borg, zijn Losser te ontdekken, dan zingt hij:

"Mijn Redder, mijn Goel, mijn Zondenvernieler, mijn Meester, mijn Heiland, mijn Heer' en Mijn God, mijn onheil-Verwinner, mijn Levens-bezieler.....!"

Is het de weelde van de Heilige Geest, Christus te verheerlijken, dan is het Zijn werk in het hart dergenen, die de Heere vrezen, de behoefte te leggen om naar deze zoete vereniging met de Heere Jezus te staan.

Vandaar de bede daarom.

En wanneer deze bede verhoord wordt, is de Heilige Geest verheugd dat er twee goed mee zijn. De Heere Jezus wordt verheerlijkt, Zijn bruidsgemeente gezaligd.

Het is tekenend voor onze geesteloze tijd, dat wij zo weinig over deze din-

gen horen. Jammer genoeg zijn er ook in onze kringen, die dit met "ziekelyk" bestempelen. Maar tot geen prijs wil men de naam missen van die kerk, die in haar papieren (confessie) heeft staan en *heilsverwerking* en *heilstoepassing*. De Koning der Kerk zegt tegen hen: "gij hebt de naam dat gij leeft en gij zijt dood!" (Openb. 3:1). De Pinkster-Geest alleen kan hierin verandering brengen. Hij doe dit genadig, en stort daartoe uit de Geest der gebeden. De Pinksterlingen waren toch eendrachtelijk ook in het gebed? Nog een andere mededeling bereikte mij, nl. deze: "stop maar de bespreking over het gebed, want God hoort de zondaars niet!"

Hierover eerst een opmerking.

Helaas is dit niet de eerste keer, dat ik deze uiting hoor. En telkens treft mij, dat dit gezegd wordt met een veront-rustende koudheid, vaak vergezeld met een gebaar, waaruit opgemaakt moet worden: "... dus geen woord meer hierover, het haalt toch niets uit! We spreken niet meer over bidden, omdat wij hiermede hebben opgehouden!"

Wat is de mens toch ontzettend diep gevallen.

Dat, wat God aanwijst als de weg tot herstelling der gemeenschap met Hem, gaat de verduisterde zondaar afwijzen als ondeugdelijk en dat onder de schijn Bijbels te zijn. Het staat toch in de Bijbel?

Laten wij eens zien waar en hoe dit er staat.

Sla op Johannes 9, de genezing van de blindgeborene door de Heere Jezus. De man, waaraan het wonder geschiedde, moet zich verantwoorden voor de Joodse raad. Zij, die het weten konden, zeggen: "Wij weten dat God tot Mozes gesproken heeft, maar Deze (t.w. de Heelmeester) weten wij niet van waar Hij is".

Nu is het de beurt voor de genezene om te spreken. "Hierin is immers wat wonders dat gij, niet weet van waar Hij is en nochtans heeft Hij mijn ogen geopend. En wij weten dat God de zondaars niet hoort, maar zo iemand godvruchtig is en Zijn wil doet, die hoort Hij."

Die heel rustig dit Schriftgedeelte leest, ziet zonneklaar dat de beweldadigde zijn Weldoener verdedigt, tegenover hen, die de Meester neerhalen als iemand, die buiten de geschriften van Mozes valt. Jezus is dus een "ex-lex." Een die buiten de wet staat is, een overtreder aan de wet, ergo een zondaar, dat is een mens, die in de zonde

leeft, de zonde tot zijn element heeft.

Deze kwalificering van zijn Zegenaar kan de blindgeborene niet verdragen. Hij werpt deze beschuldiging terug. Hij wil zeggen: "'t bestaat niet dat mijn Heelmeester een zondaar is, door u getekend. Wij weten, dat God de zondaars niet hoort."

Ja, maar - zo zegt hij (zij) die de objectie maakt - hij zegt toch maar: "wij weten", m.a.w. dat is algemeen onder ons bekend, dat staat toch ook in de Heilige Schriften.

Wat staat daarvan in de Schriften?

Spreuken 15:29 zegt: "De Heere is verre van de goddelozen, maar het gebed der rechtvaardigen zal Hij verhoren" en in 28:9 "Die zijn oor afwendt van de wet te horen, diens gebed zelfs zal een gruwel zijn."

Een "goddeloze" en een "die zijn oor

afwendt van de wet te horen", is iemand, die in de zonde leeft, daarin zijn vermaak heeft.

En wanneer zo iemand bidt, terwijl hij in zijn zonde-bedrijf bezig is, diens gebed is een gruwel. Je kan wel werken en bidden, zie dit bij Nehemia, hij diende de koning en hij bad tot God. Maar je kan onmogelijk met heel je hart zondigen en bidden. Het een sluit het ander uit.

Een excuus zoeken voor ons biddeloos leven met: "God hoort de zondaar niet", is goddeloos.

De genezen blinde geeft eerst hoog op van zijn Weldoener, en wijst ons ten tweede naar het profetisch woord inzake het gebedsleven.

Indien gij, hiervan meer wilt weten, lees dan Jesaja 58.

Wijlen Ds. W.F. Laman.

Het lied van Debora (3)

De grote omkeer

"Heere, toen Gij voorttoogt van Seïr, toen Gij daarheen traadt van het veld van Edom, beefde de aarde, ook droop de hemel, ook dropen de wolken van water.

De bergen vervloten van het aangezicht des Heeren; zelfs Sinaï van het aangezicht des Heeren des Gods van Israël.

In de dagen van Samgar, de zoon van Anath, in de dagen van Jaël, hielden de wegen op, en die op de paden wandelden, gingen kromme wegen.

De dorpen hielden op in Israël, zij hielden op, totdat ik, Debora, opstond, dat ik opstond, een moeder in Israël.

Verkoos hij nieuwe goden, dan was er krijg in de poorten; werd er ook een schild gezien of spies onder veertig duizend in Israël?"

Richteren 5:4-8

We komen na de inleiding tot de kern van het lied van Debora. Hier wordt de inzet van de grote omkeer bezongen, die door Gods genade gekomen is en waar Debora als profetes het middel voor is geweest.

Eerst is er dan de verwijzing naar Gods grote daden in het verleden. Dan horen we hoe het geworden is, nog maar kort geleden. Tenslotte verneemen we hoe Debora ontwaakt is om door Gods verlossende genade te mogen dienen tot herstel.

Gods daden in het verleden

Debora herinnert dus allereerst aan de wonderen van God in het verleden. In dichterlijke taal zingt zij daarvan door

de inspiratie van de Heilige Geest. Zo op het oog is het niet zo gemakkelijk te verstaan. Velen denken hierbij aan de wetgeving en verbondssluiting op de Sinaï. Het was ongetwijfeld een zeer belangrijk punt in de geschiedenis van Israël. Zo meent men dat voorgesteld wordt, dat de Heere dat volk tegemoet komt vanuit het Oosten. Zo zouden hier de namen van Edom Seïr spreken. Hoe dan ook, het is duidelijk, dat hier sprake is van het uittrekken van de Heere terwille van Zijn volk. Hij is tot dat volk gekomen en heeft de weg voor dat volk gebaad.

Het komen Gods was in Majesteit. Het gebeurde onder geweldige tekenen in het rijk van de natie. De hele schepping kwam in beweging. De aarde beefde. De hemelen dropen. Niets stond het komen Gods terwille van Zijn Israël in de weg. Alles moest meewerken. Het volk, dat Hij ten eigendom verkoren heeft ondervond Zijn machtige daden. Hij zorgde ervoor dat dit volk de weg ging en dat de vijanden het niet konden overwinnen.

We vinden een dergelijke voorstelling in Psalm 68. Daar zingt de dichter ook van de machtige verschijnselen door het uittrekken van God in de woestijn vanaf Egypte en het neerdalen op de Sinaï. "O God, toen Gij voor het aangezichts Uws volks uittoogt, toen Gij daarheen traadt in de woestijn, sila, daverde de aarde, ook dropen de hemelen voor Gods aanschijn, zelfs deze Sinaï voor het aanschijn Gods, des Gods van Israël" (Psalm 68:8 en

9). Hier wordt dus gedacht aan het vooruittrekken van God vanuit Egypte tot de Sinaï.

Zouden we hier bij het lied van Debora niet moeten denken aan ál de daden des Heeren, Die Hij gedaan heeft om het volk te leiden uit Egypte naar het land der belofte, waarbij de aanne-
ming van dat volk bij de Sinaï een centrale plaats inneemt? Hij had dat volk uitverkoren om Zijn volk te zijn en heeft daar alles voor gedaan.

Die herinnering aan de daden Gods in het verleden heeft een sprekende plaats in dit lied. Er is een duidelijke band tussen de vermelding van de wonderen Gods uit de eerste tijd van Israël en de grote ommekeer, waarvan Debora zingt.

Op zichzelf zal een herinnering aan het verleden niet altijd van betekenis zijn. Het volk van Israël zal onder de druk van Jabin ook wel teruggedacht hebben aan tijden, dat die druk er niet was: vroeger was het beter dan nu! Maar zo'n gedachte geeft nog geen worstelingen voor het aangezicht des Heeren. Is het niet alle eeuwen zo geweest, dat in een tijd van teruggang de klacht gehoord is, dat het zoveel anders is als vroeger, maar dat het geen wezenlijke verootmoediging voor God betekent heeft? Alleen in de weg van beleefde wederkeer kregen in zo'n tijd de wonderen Gods in het verleden betekenis. Echte wederkeer houdt in: erkenning van eigen schuld. Het volk had het verzondigd voor de Heere. Daarom had de Heere hen verkocht in de hand van Jabin en was er zo grote ellende over hen gebracht. Dan wordt het gezien, dat ze het zélf geweest zijn, die zich hebben afgekeerd van God, Die zo grote wonderen in het verleden heeft willen doen.

Is er dan óók niet het wonder, dat God tóch nog gedenken wil aan Zijn onwankelbaar Verbond? Hij is ondanks alle ongerechtigheden Dezelfde gebleven, Die niet afziet van Zijn genade voor dat volk. Dan mag de Heere aangeroepen worden om Zijn onveranderlijke trouw. Het ontwakend geloof, dat vanuit de diepte van de schulderkenning oog gekregen heeft voor de daden Gods in het verleden, leert zo pleiten op de Heere. 't Raakt Zijn Naam en Zijn eer, dat de Heere weer opnieuw Zijn daden openbaart tot verlossing van Zijn volk.

"Herdenk de trouw, aan ons voorheen betoond"

Denk aan Uw volk, door U, vanouds verkregen..." Psalm 74!

Ziet dan is er nog reden tot bemoedi-

ging temidden van de omstandigheden van vandaag. Het spreekt ook in het persoonlijk geestelijk leven van die God vrezen, als ze betere tijd hebben gehad. Hoe wordt het pleiten geboren in de rechte verootmoediging: "hoe onverdiend ook, Heere betoon Uw gunst, weer opnieuw tot eer van Uw Naam!"

De ingezonken toestand

Er is niet alleen de herinnering aan de bijzondere tijd, dat Gods grote daden voor het volk uitkwamen. Debora zingt er ook van: hoe anders het geworden is. Ongetwijfeld heeft ze daarbij het oog op de tijd vóórdat de roeping tot de strijd weer door Israël klonk. Het gaat om de ingezonken en smadelijke toestand onder de verdrukking van Jabin.

We lezen hier van de dagen van Samgar en Jaël. Het kan vreemd lijken, dat deze personen hier worden genoemd in verband met die treurige tijd. Bedoelt Debora Samgar en Jaël verantwoordelijk te stellen voor het verval? Verre vandaar! Samgar was een door God geroepen richten.

Hij doodde met een ossenstok 600 Filistijnen. Jaël was een vrouw, die ook bijzonder uitkwam en door Debora aan het eind geprezen wordt. Heel duidelijk komen zij beiden uit als mensen, van wie nog kracht uitgaat in de donkerheid van Israël. Zij waren echter eenzame figuren in het midden van Israël. Het zag er in het algemeen treurig uit.

De wegen hielden op. Die op de paden wandelden gingen kromme wegen. De dorpen hielden op. Het geeft een tekening van de droevige toestand. We zouden kunnen denken aan de tijd van de laatste wereldoorlog, die de ouderen nog bewust hebben meegemaakt. Toen kon je ook moeilijk langs de wegen gaan. De vijanden loerden op de mannen om hen weg te voeren tot hun dienst of om het voedsel, dat ergens gehaald was, op te eisen. Onderduikers moesten langs allerlei sluipwegen gaan. Ze waren niet veilig op de gewone wegen. Zelfs de dorpen hielden op. Ineens kon een dorp omsingeld worden en werden de mannen weggevoerd. We denken aan Putten. Zo was het in Israël: de rovers hadden vrij spel omdat het in die tijd aan kracht ontbrak om kooplieden te beschermen. De handel stond stil. Reizigers gingen langs allerlei bijwegen in voortdurende angst. De inwoners van de dorpen waren weggevlucht naar de steden, die beter beve-

ligd waren. Dat was nu het volk, dat de Heere het land der belofte ten erfdeel gegeven had...! Van dat volk moest het gezegd worden, dat zij de Rotssteen vergeten hadden, die hen gegenereerd had. Laten we bedenken, dat de Heere Zijn ongenoegen ook vandaag nog bewijst. Dan behoeft het niet zo te zijn als hier getekend. Het kan ook uitkomen in een tijd van welvaart, als de zegen erin gemist wordt. Kunnen we het niet zien in een corrupte samenleving in de overgave aan wellusten enz.?

Geen schild of spies...

We gaan naar vers 8. Dat tekent nog indringender de ingezonken toestand! Hier wordt de achtergrond der ellende geopenbaard. "Verkoos hij nieuwe goden dan was er oorlog in de poorten..." De dienst des Heeren werd verlaten. De afgoden werden nagewandeld. Het bracht het oordeel Gods over het volk. Hij zond in Zijn toorn de onderdrukkers met alle gevolgen van dien.

Het allerergste was, dat er geen verweer meer was tegen de vijanden. We horen het in de vraag "werd er een schild of spies gezien onder veertig duizend in Israël?" Het kan tweërlei betekenen: zij waren door hun vijanden ontwapend óf zij durfden de wapenen in de praktijk niet gebruiken. We denken aan het laatste. Ze waren verlamd van vrees voor de vijanden onder de tuchtigende hand van God. Ze waren bezet met ongeloof. Ze waren alleen maar bang voor Sisera en zijn ijzeren wagens.

Is het niet, alsof hier het erfdeel van de kerk van vandaag levend wordt uitgebeeld? De welvaart wordt als een afgod door velen boven alles gezocht. De vleselijke begeerlijkheden vieren hoogtij. Het eenvoudige leven, dat de Heere en Zijn Woord zoekt, is verweg. Dan blijven de gevolgen niet uit: "kanaänieten" hebben het hoogste woord en er is nauwelijks verweer. De geestelijke wapenrusting komt niet openbaar. De strijd tegen de vijanden is verflauwd. Velen leggen zich bij de ingezonken toestand neer.

Moet het niet tot ons allen spreken of hier ónze naam genoemd wordt?

Moeder in Israël

De grote omkeer is gekomen! We horen het Debora zingen "totdat ik Debora opstond". 't Lijkt wel erg hoog gesproken! Het is hier echter weer de taal van de profetes des Heeren. Het gaat erom, dat zij door God geroepen

is. Terwijl in Israël de machteloosheid de toon aangaf, heeft zij door de kracht van Gods genade de noodzaak van de strijd weer beleefd. Zij verstond het, wat de diepste oorzaak was van de ingezonkenheid. Zij wist van Israël's schuld, maar kende ook het ware geloof in de God van Israël. Zij mocht uitgaan naar die God, Die door alles heen de Getrouwe gebleven was en Zijn Woord waar zal maken. Dat deed haar ook opstaan om te roepen tot de strijd.

Zij is inderdaad een "moeder in Israël". Een naam, die veel zegt! Een moeder draagt haar kind. Zij doet er alles voor. Zij geeft dat kind onderwijs. Zij is bewogen met het wel en wee van dat kind. Gelukkig daarbij als

dat alles ook uitkomt voor de geestelijke belangen van dat kind. Zo was Debora een moeder in Israël. Zij was een godvrezende vrouw. Verlicht door Gods Geest. Zij kende het leven in de verborgen omgang met God. Zij verstond de oorzaak van Israël's ellende en beweevende die voor God. Maar zó leefde ze mee, bestrafte als profetes en bemoedigde in de nood met wat God beloofd had. Zij was voorbidster voor haar volk. Zij zag op God bij een overmachtige vijand.

De kracht van de opstanding van Christus was in haar. Gelukkig het volk, de kerk, waar zulke een moeders in Israël zijn!

D. Slagboom.

Ons kind heeft een verstandelijke handicap (slot)

Kinderen met een verstandelijke handicap behoren net als andere kinderen tot de gemeente, samen met het gezin waarvan zij deel uitmaken. Veel gemeenteleden zien er tegen op in contact te treden met gehandicapten en de gezinnen waartoe zij behoren. De volgende vragen kunnen leven: Hoe moet ik er mee omgaan? Welke houding moet ik aannemen? Wat moet ik zeggen? Hoe moet mijn opstelling zijn? Wat zou ik kunnen betekenen? Zou het wel op prijs gesteld worden als ik contact zoek? Heimelijk kan tegen contact en gesprek opgezien worden.

De doop

Ook kinderen met een verstandelijke handicap dienen gedoopt te worden. Op de Dordtse Synode (1618/1619) is bij de bespreking van de verkiezing en de zaligheid van vroeggestorven kinderen van godzalige ouders (Dordtse Leerregels hoofdstuk I, artikel 17) door de afgevaardigden uit Drenthe de lijn doorgetrokken naar mensen met een verstandelijke handicap "die van het begin van hun leven buiten hun verstand zijn geweest." Op blz. 166 van het boek "Ons kind heeft een verstandelijke handicap" lezen we het volgende: "Zo kunnen gelovige ouders veel troost en kracht putten uit het feit dat hun kind met een verstandelijke handicap is geboren op het terrein van het genadeverbond en daarom gedoopt. Dat de HEERE naar dit kind omzag voordat hij of zij naar Hem vroeg, of terwijl deze jongen of dit

meisje nooit zal kunnen praten." Ook wordt een citaat gegeven van de bekende predikant Jacobus Fruytier (1659-1731) uit zijn boek "Groot voorrecht der christenkinderen": "Een gelovige ouder kan hierop ziende zeggen: Mijn kinderen zijn niet uitgesloten van Gods Koninkrijk, maar het zijn genodigden van Christus, Die gezegd heeft 'laat de kinderkens tot Mij komen en verhindert hen niet, want derzulken is het Koninkrijk Gods' (Marcus 10:14). Het brood der kinderen is ook voor hen, omdat Jezus hen niet meer houdt voor honden (vgl. Matth. 15:21-28)." Wat de inhoud van de doopvragen betreft kan er een vraag opkomen wanneer we denken aan het onderwijs in de voorzeide leer aan kinderen met een verstandelijke handicap. In de derde doopvraag wordt gesproken over het tot zijn verstand gekomen zijn. In verband met kinderen die een verstandelijke handicap hebben wordt op blz. 167 van bovengenoemd boek geschreven dat het beter zou zijn te lezen: "...naarmate zij tot hun verstand zullen komen." Misschien een zaak om eens over na te denken. We dienen te bedenken dat niets de Heere in de weg staat, ook geen verstandelijke handicap. Verstandelijke kennis is geen voorwaarde om in te gaan in het Koninkrijk der hemelen. Voorwaarde voor het ingaan in het Koninkrijk der hemelen is de wedergeboorte. Daar kunnen en zullen ook kinderen met een verstandelijke handicap in delen.

De kerkdienst

Kinderen en volwassenen met een verstandelijke handicap zullen lang niet altijd de kerkdienst begrijpen. Toch is het een goede zaak dat zij meegaan naar de kerk. Indien het maar enigszins mogelijk is dienen zij zich ook te stellen onder de verkondiging van Gods Woord. Er wordt vaak weinig begrepen van de prediking. Maar er kan dubbele aandacht zijn als de sacramenten bediend worden en tijdens het zingen. Het kerkgebouw dient toegankelijk te zijn voor rolstoelen. Het geeft echt niet wanneer er soms onverwachte bewegingen voorkomen of geluiden worden gemaakt. Gehandicapte kinderen horen er ook bij. Het komt ook voor dat er speciale kerkdiensten belegd worden. Sinds halverwege de jaren zestig is dit het geval. Vanuit een bepaalde streek komen dan mensen met een verstandelijke handicap naar de kerk met familie of begeleiders. Ook in deze speciale diensten dient de Schriftlezing aan de verkondiging vooraf te gaan. Geschiedenissen spreken aan. Alles dient heel eenvoudig gezegd te worden.

Catechisatie

Doorgaans wordt catechisatie gegeven aan jongeren uit de gemeente vanaf de leeftijd van twaalf jaar. Het hangt van de aard van de verstandelijke handicap af of de gewone catechisatie gevolgd kan worden of niet. Als het enigszins mogelijk is zou ik willen pleiten voor het volgen van de zogenaamde gewone catechisatie. Dit geeft meer het gevoel bij het geheel te behoren in plaats van het gevoel een uitzonderingspositie in te nemen. Indien het niet mogelijk is de gewone catechisatie te volgen is er speciale catechisatie mogelijk. Hierbij kunnen dingen gedaan worden die op de gewone catechisatie niet gebruikelijk zijn. Hieruit kan het doen van belijdenis des geloofs voortvloeien. De ernst van de verstandelijke handicap kan ook zo groot zijn dat er van catechisatie geen sprake kan zijn.

Meeleven

Het is goed wanneer er vanuit gezinnen met alleen maar gezonde kinderen wordt meegeleefd met een gezin dat een of meer kinderen met een verstandelijke handicap zijn toebetrouwd. Het verdient aanbeveling te helpen waar dit mogelijk is. Hand- en spandiensten van anderen kunnen de soms zeer zware taak verlichten. Gezinnen met een of meer gehandicapte kinderen

verdienen aandacht en hebben meeleven nodig. Wat kan een luisterend oor en een open hart veel goed doen. Meeleven, begrip en ondersteuning doen goed. Bovenal is gebed nodig. Gebed voor jongeren en ouderen met een verstandelijke handicap en gebed voor ouders en verdere familieleden. Indien mogelijk zou het een goede zaak zijn wanneer mensen met een verstandelijke handicap verenigingen zouden bezoeken en daar een eigen plaats zouden innemen. Moge de Heere de kerkdiensten, waaronder ook

de speciale kerkdiensten en de catechese tot zegen stellen. Voor Hem is immers niet te wonderlijk. Hij vestigt Zijn Koninkrijk naar Zijn welbehagen ook in harten en levens van hen die een verstandelijke handicap hebben. Wat is er rijk vooruitzicht voor zulken. Eenmaal zullen zij volkomen verlost zijn van de gevolgen van de zonde en de drieënige God naar ziel en lichaam eeuwig en volmaakt grootmaken en verheerlijken.

Ds. A. Van Heteren.

De zekerheid van het geloof bij de Erskines (2)

3. Wat verstaan de Erskines onder de zekerheid van het geloof?

In de Marrow-controverse was één van de grote knelpunten wat we nu moeten verstaan onder de zekerheid van het geloof. Nog scherper geformuleerd: "Behoort de zekerheid tot het wezen van het geloof?" De tegenstanders van het boek van Fisher waren van mening dat zekerheid niet tot het geloof zelf behoort. De zekerheid is vrucht van het geloof.

Wanneer Ebenezer in zijn preek over Hebr. 10:19-22 spreekt over de verzekering van het geloof, neemt hij het standpunt in van het boek van Fisher.

Volgens Ebenezer bestaat het geloof uit een 'tweeledige zekerheid'. Allereerst is in het geloof een zekerheid van toestemming. De mens gelooft zeker al wat God in Zijn Woord gezegd heeft en houdt het Woord voor waarachtig op gezag van de God der waarheid zelf. Deze toestemming is geloofskennis, want *'de ziel bevindt dat alles waar is, wat God van Christus in Zijn Woord gezegd heeft, zodat de ziel het niet nalaten kan om zich in dit geval met de apostel te verenigen en te zeggen: Dit is waarlijk een getrouw woord dat Christus Jezus in de wereld gekomen is om zondaren zalig te maken'. Dit is wat in de Schrift genoemd wordt: geloven aan de prediking des evangelies, een aannemen van Gods getuigenis.*

De tweede zekerheid in het geloof noemt hij een verzekering van toepassing of van toeëigening. Het is een berusten en vertrouwen op de Heere en op de waarheid van het woord van Zijn genade en van Zijn belofte. Hij haalt Calvijn aan om te bewijzen dat die toeëigenende daad tot het wezen van het geloof behoort. *"Het geloof is het*

instrument, waardoor datgene wat God in de beloften van het Evangelie aanbiedt, ons persoonlijk bezit wordt. Zonder deze bijzondere toepassing kan ons de aanbidding en de belofte van het Evangelie niet te stade komen". Met andere woorden: behoort de toeëigenende daad niet tot het geloof, dan brengt het geloof mij geen enkel nut toe. Het geloof haalt naar zich toe wat God in Zijn aanbiedingen van het Evangelie in het algemeen stelt. *"Het merg van het Evangelie ligt in deze voornamen, mij en ons."*

Deze tweeledige zekerheid is een samengevoegde en onverdeelde daad van de ziel. Deze twee horen bij elkaar. We kennen deze omschrijving van het ware geloof ook vanuit zondag 7 van de Heidelbergse Catechismus.

Ebenezer voegt er nog aan toe: *"De ziel kan bij de eerste ontdekking en openbaring van Christus door het Woord en de Geest niet nalaten om met Thomas uit te roepen: Mijn Heere en mijn God. Ik wil niet zeggen, dat de ziel altijd op het eerste ogenblik als zij gelooft, zo ver komt dat zij dit met de mond uitdrukt; maar mijn mening is, dat het dit is, dat het geloof zeggen wil, indien het zijn hoofd mocht opsteken van onder het ongeloof en de inwonende verdorvenheid, daar het als door overmachtigd is."*

In deze laatste woorden klinkt al iets door van de werkelijkheid in het leven van de ware gelovigen, dat zij niet altijd met de mond kunnen belijden: 'ook voor mij'. Wat is de oorzaak? Er is een groot onderscheid tussen de verzekering van het geloof en de verzekering van het gevoel. De verzekering van het gevoel volgt op de verzekering van het geloof.

De verzekering van het geloof is de

direkte daad en de verzekering van het gevoel is de indirecte daad.

De verzekering van het geloof ziet de belofte in zijn vastheid en betrouwbaarheid. De verzekering van het gevoel beschouwt de belofte in zijn dadelijke vervulling.

"Door het geloof geloof ik mijn zaligheid omdat dezelve verworven en beloofd is door Jezus Christus, maar door het gevoel geloof ik mijn zaligheid, omdat ik deze zaligheid alreeds begonnen vind in een werk van wedergeboorte en voortgaande in het werk van heiligmaking."

Ook zijn broer Ralph gaat duidelijk in op dit onderscheid in zijn preek over Gal. 4:28 over 'De zwangere belofte en haar vrucht'. Hij omschrijft het verschil als volgt: *"De verzekering des geloofs spreekt aldus: 'Ik ben verzekerd omdat God het zegt'; maar de verzekering des gevoel spreekt aldus: ik ben verzekerd omdat ik het gevoel".* Hij verdedigt met kracht dit onderscheid. Het volgende uitvoerige citaat illustreert dit:

"Een behoorlijk onderscheid tussen deze twee zaken, zou van groot gebruik en nut kunnen zijn, want als men iemand hoorde vaststellen dat er geen geloof kan zijn zonder verzekering, dat zou een waarheid zijn, wanneer men het verstond van de verzekerdheid des geloofs; en wanneer men een ander hoorde vaststellen, dat er immers geloof zijn kon, waar geen verzekering was, dat is ook een waarheid, als men het verstaat van de verzekering van het gevoel. Doch, als men dit onderscheid niet wel waarneemt, dan kan men niet anders dan verward spreken op dit stuk, noch ook zich verenigen met de leer van het Woord, met de leer van onze hervormers. En als men deze zaak behoorlijk onderscheidt, dan zullen wij in staat zijn, om de overeenkomst van ons geloof met het geloof van onze gelovige voorvaders aan te tonen, welke de verzekering geplaast hebben in de aard, of in het wezen van het geloof, alsook de overeenkomst tussen onze oude en latere geloofsbelijdenissen, welke in deze zaak in het geheel niet verschillen, wanneer men ze maar onderscheiden verklaart." Met dit laatste doelt Ralph op het feit dat de Westminster Confessie belijdt dat de onfeilbare zekerheid niet zozeer behoort tot het wezen van het geloof. In het Marrow-conflict dachten de tegenstanders van het boek van Fisher de Westminster Confessie aan hun kant te hebben. Maar Ralph maakt duidelijk dat deze confessie hier veelmeer

de zekerheid van het gevoel bedoelt. Er zijn meer puriteinse predikers geweest die de zaken zo hebben verwoord als de Westminster Confessie. De Erskines leggen er de nadruk op dat we eerst goed moeten nagaan welke zekerheid bedoeld wordt.

Wanneer de Erskines sterk benadrukken dat de zekerheid tot het wezen van het geloof behoort, betekent dat niet dat een ieder die het geloof heeft, vrij is van twijfel en altijd die zekerheid voor zichzelf belijdt. Op dit punt geven de beide Erskines bijbels, pastoraal en bevindelijk onderwijs aan degenen die in onzekerheid over hun staat verkeren.

De geloofszekerheid die eigen is aan het oprechte geloof, wil niet zeggen dat een gelovige geen twijfels en aanvechtingen meer kent aangaande zijn persoonlijk aandeel in het werk van Christus. Wij moeten twee dingen goed onderscheiden. Het geloof en de gelovige zijn niet een en hetzelfde. Het geloof en de gelovige moeten onderscheiden worden. In het geloof is geen twijfel. Geloof en twijfel sluiten elkaar uit. Maar hoewel er in het geloof zelf geen twijfel is, *"zo zijn er nochtans in een gelovige vele twijfelingen, wegens de overmacht van het ongeloof en de inwonende zonde"*. In een gelovige zijn zowel genade als verdorvenheid, liefde als vijandschap, berouw als ontboetvaardigheid, geloof als ongeloof. Ook Ralph sluit zich daar helemaal bij aan als hij zegt: *"het is de aard van het ongeloof om aan de belofte te twijfelen. Het is waar, een gelovige kan vele twijfels hebben, omdat hij veel ongeloof heeft. Ook zijn heden ten dage de meeste gelovigen, ongelovige en twijfelende gelovigen; doch het is niet het geloof hetwelk twijfelt, maar het ongeloof"*.

Met het oog op de vele twijfelingen en de aanvechtingen in de gelovige schrijft Ebenezer dat het geloof van iedere gelovige niet van dezelfde grootte en sterkte is. In Gods huisgezin zijn kinderen, jongelingen en vaders. Niet elk geloof triomfeert in de volle verzekerdheid, maar elk waar geloof strekt zich er wel naar uit. Omdat elk waar geloof zich uitstrekt naar de volle zekerheid in de gelovige, is het de plicht van elke gelovige om te jagen naar de hoogste trap van het geloof.

Deze plicht berust ook bij de allerswakste gelovige. Christus berispt zijn discipelen over de zwakheid van hun geloof: *"Wat zijt gij vreesachtig, gij kleingelovigen!"* (Matth. 8:26) en: *Hij verweet hun hun ongelovigheid en*

hardigheid des harten" (Mark. 16:14). Naar zijn aard en karakter kan het ware geloof niet anders dan hijgen naar geloofsvermeerdering en naar de volkomenheid: *"Heere, vermeerder ons het geloof"*. Het gebed van elke ware christen die in onzekerheid verkeert, is: *"Ik geloof, Heere, kom mijn ongelovigheid te hulp"*.

Samenvattend kunnen we het volgende stellen. Voor de Erskines behoort de zekerheid tot het wezen van het geloof. Zij sluiten zich daarbij heel nauw aan bij de Reformatoren en met name Calvin. Door het onderscheid tussen de zekerheid van het geloof en de zekerheid van het gevoel geven zij pastorale en geestelijke leiding aan gelovigen, die voor zichzelf nog niet tot de zekerheid kunnen komen. Zij hechten er bijzonder veel waarde aan om duidelijk te zijn in wat men onder zekerheid verstaat. De zekerheid van het geloof houdt in dat de gelovige ziet op Christus. De zekerheid van het gevoel houdt in dat gelovige in zijn eigen hart het geloof in Christus waarneemt. De zekerheid van het geloof houdt niet in dat een gelovige ten volle verzekerd is. Dat hangt samen met de volgende onderscheiding. De onderscheiding tussen het geloof en de gelovige. De Erskines wijten het gebrek aan zekerheid niet aan het geloof zelf, want het geloof is naar zijn aard zekerheid en vertrouwen. De onzekerheid vindt zijn oorsprong in het hart van de gelovige. Vanwege de overmacht van het ongeloof en van de inwonende zonde, komt het geloof niet tot zijn volle kracht en grootte. Dat is de reden waarom gelovigen niet tot de persoonlijke zekerheid van het geloof kunnen komen.

Door de zekerheid van het geloof zo te omschrijven en te onderscheiden van de zekerheid van het gevoel, kunnen we twee dingen in ieder geval vaststellen.

1. Het geloof is naar zijn aard en wezen zekerheid. De Erskines zijn daarin voluit gereformeerd of reformatisch, hoe we dat dan ook maar noemen willen.

2. In de prediking hebben de beide Erskines telkens weer aandacht gevraagd voor het ongeloof van de gelovigen. Door steeds breedvoerig in te gaan op vragen en de twijfels van het hart, hebben zij geestelijke leiding gegeven aan de 'ongelovige gelovigen'. Geloof is zekerheid. Dit standpunt weerhoudt de Erskines er niet van om op het geloofsleven met al zijn twijfelingen en aanvechtingen in te

gaan. Het geloof is er niet alleen in het hart van de gelovige, ook het ongeloof. Niet alleen de genade van God, maar ook de vijandschap.

Ds. H. Polinder.

Haamstede conferentie 1996

De 12e Haamstede conferentie zal dit jaar op maandag 2, dinsdag 3 en woensdag 4 september worden gehouden. De bijeenkomsten zullen weer plaatsvinden in de TALMA-HOEVE te Garderen.

De volgende sprekers hopen het woord te voeren:

Drs. T. Hofman te Rijnsburg, Dr. C.A. van der Sluijs te Rotterdam-Zuid, Ds. H. Verheul te Amersfoort, Ds. C.G. Vreugdenhil te Lelystad, Dr. J. van der Wal te Dordrecht en Ds. J. Westerink te Bunschoten.

Een meer gedetailleerd overzicht volgt later. De deelname staat open voor predikanten, evangelisten, leraren godsdienst, alsmede voor studenten, die zich voorbereiden op de dienst des Woords.

Zomerschool Groningen: 'Moslims en het Evangelie'

Van D.V. maandag 24 t/m vrijdag 28 juni 1996 wordt er te Groningen een vijfdaagse zomerschool georganiseerd door de Stichting Evangelie & Moslims i.s.m. de Andreasegemeente. De zomerschool is bedoeld als toerusting voor allen die op een of andere manier betrokken zijn bij getuigenis en dienst onder Moslims of dat in de toekomst willen gaan doen. De kosten voor deelname aan deze conferentieweek zijn f 99,- excl. maaltijden en overnachting. Opgave en inlichtingen bij Evangelie & Moslims, tel. 033-4611949.

Massale Psalmzangavond

Ten bate van evangelisatiewerk in België

Vrijdagavond 19 april zal er in de Christelijke Gereformeerde Beth-El Kerk te Slidrecht een massale psalm-

zangavond worden gehouden. Deze avond wordt georganiseerd door het Landelijk Contact van jeugdverenigingen (LCJ) ten bate van evangelisatiewerk in België. Onder het motto "Breng je burens de boodschap" zal daar door de aangesloten jeugdverenigingen het komende seizoen actie voor worden gevoerd. Van de avond zullen door "De Bazuin" CD/MC-opnamen worden gemaakt. De CD/MC met koorzang en de opgenomen samenzang zal in het najaar worden uitgebracht. De avond vangt aan om 19.45 uur. De deuren zijn vanaf 19.15 uur geopend. De organist is Jan Mulder. Ds. M.C. Tanis zal de gezongen psalmen kort toelichten. Voor meer informatie kunt u bellen naar Jaco Stremmer (tel. 010-4361066), tussen 18.00 en 20.00 uur.

Boekbesprekingen

Ds. W.C. Lamain (1904-1984), Voor Stille Uren, Uitgeverij den Hertog B.V.-Houten, 163 blz., f 27,50, vierde druk.

Een korte levensbeschrijving gaat vooraf. De eerste druk verscheen in 1947. Een tweetal tijdgebonden meditaties zijn in deze vierde druk vervangen door twee meditaties die niet eerder zijn gepubliceerd. Opgenomen is het voorwoord van Ds. Lamain in de tweede druk uit 1974. Daarin uitte hij zijn bezorgdheid over prediking, het leven en de toenemende wereldgeïllustreerdheid in die tijd. Op blz. 16 schrijft hij "Het behoort tot de zeldzaamheden dat er nog een mens in zijn ongeluk, onder zijn Godsgemis over de aarde gaat, met het gebed van de tollenaar: 'O God, wees mij zondaar genadig.' Mensen waar God het goede werk in begonnen heeft. De waarachtige droefheid naar God, die zich openbaart in het haten en vlieden van de zonde en in het jagen naar de gerechtigheid."

Zegene de Heere de lezing van deze 25 meditaties.

L. Vogelaar (redactie), **Komt kinderen, hoort naar Mij,** Uitgeverij de Banier, f 37,50.

Dit gebonden boek is keurig uitgevoerd. Aan de buitenzijde een kleurenilustratie van de tempel. Ds. L. Vogelaar, grootvader van de samensteller, heeft een voorwoord geschreven. Een twaalfstal scribenten, werkzaam in het onderwijs, heeft dit dag-

boek geschreven. Zij zijn afkomstig uit de Gereformeerde Gemeenten en een uit de Oud-Gereformeerde Gemeenten. Voor elke dag is een Schriftgedeelte aangegeven en een of meer Psalmverzen om te zingen. Ieder schrijft op zijn eigen wijze, heeft zijn eigen aanpak. De een is sterker in het stellen van persoonlijke vragen aan de kinderen dan de ander. Er is niet vermeld voor welke leeftijd dit dagboek bestemd is. Wij dachten dat het geschikt zou zijn voor de leeftijd van 9-12 jaar. Dit dagboek zal zijn weg wel weten te vinden.

Stichting Bureau
Kraam- en Gezinshulp
Vraagt:

Kraam/gezinsverzorgenden

Ook die nu afstuderen
kunnen solliciteren.

Voor inlichtingen bellen:

0318 - 52 77 99

Sollicitaties naar personeelsconsulent:

W. de Vreugd, Brahmstraat 15
2983 BE RIDDERKERK

**Bemiddeling
Kraam- en
Gezinszorg
Meijer (B.K.G.M.)**

Reeds velen maakten gebruik van de bemiddeling voor Kraam- en/of Gezinszorg.

Heeft u Kraam- of Gezinszorg nodig en u bezit geen TV, bel dan gerust.

**Bemiddeling Kraam-
en Gezinszorg Meijer**

Telefoon 0294-231145, mevr. J. Meijer.

Plaats uw

*familieberichten in Bewaar
het Pand*

- Wij verzorgen begrafenissen in elke woonplaats op de Veluwe en in Flevoland
- Opbaring zowel thuis als in elk gewenst rouwcentrum
- Ongeacht bij welk begrafenisfonds men (eventueel) is aangesloten
- Dag en nacht bereikbaar
- Geen crematies

Begrafenisverzorging Vos

Het Drie 32
3888 KE Uddel
Telefoon 0577-401689

buro voor architectuur en ruimtelijke ordening d. vroegindewij b.v., architect BNA

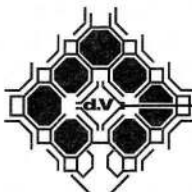
Een dynamisch buro dat opdrachten ontwerpt en uitwerkt middels geavanceerde tekencomputers; alle overige werkzaamheden zijn eveneens geautomatiseerd.

Het buro heeft een zeer uitgebreid en gevarieerd opdrachtenpakket in:

- * Utiliteitsprojecten
 - kantoren
 - scholen
 - kerken
 - bedrijvenparken
 - sociale werkplaatsen
 - multi-funktionele gebouwen

- * Woningbouw zoals:
 - gesubsidieerde (premie A - woningwet)
 - bungalows - 2 onder 1 kap
 - renovatie

in de regio, elders in Nederland, alsmede daarbuiten.

**buro voor architectuur en ruimtelijke ordening
d. vroegindewij b.v., architect bna reg. nr. 1.890126.262**

**oosthavendijk 46 3241 lk middelharnis tel. 0187-485800
postbus 82 3240 ab middelharnis fax 0187-486910**